

УДК 811.161.2'243'26

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (НА ПРИКЛАДІ НОВОГО НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ «ЯБЛУКО»)

Мар'яна Бурак

*Український католицький університет,
Школа української мови і культури,
вул. Стрийська, 29, кімн. 313, 79011 Львів, Україна
тел.: 032 240 99 40
ел. пошта: dzvinkatema@gmail.com*

У статті детально проаналізовано структуру та зміст новоствореного підручника з української мови як іноземної базового рівня «Яблуко», який є частиною багаторівневого навчально-методичного комплексу. Автор розглядає методику створення такого підручника і визначає типологію використаних у ньому вправ.

Ключові слова: українська мова як іноземна, види мовленнєвої діяльності, методика, типологія вправ, дидактичні та методичні принципи.

Мета статті – детально описати структуру та методику створення нового сучасного навчально-методичного комплексу для студентів з української мови як іноземної «Яблуко». Зокрема, у статті подано ґрунтовний аналіз одного з компонентів комплексу – підручника базового рівня (за Загальноосвітнім стандартом з української мови як іноземної) та рівня А₂ (за шкалою ECTS), визначено основні методи та прийоми, використані в ньому, а також укладено типологію вміщених вправ. Адже якісне використання підручника неможливе без розуміння його основних функцій, специфіки його структури і змісту, а також основного призначення кожної із вправ і взаємозв'язку між ними.

Створюючи підручник як основний засіб навчання української мови як іноземної, автори навчально-методичного комплексу «Яблуко» усвідомлювали всю важливість його відповідності вимогам сьогодення до навчального процесу, його організації, досягнення цілей та використання нових методів та методик. Опираючись на шкалу рівнів володіння іноземною мовою із Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [10], а також новоствореного Загальноосвітнього стандарту з української мови як іноземної [5], укладачі, перш за все, визначили ілюстративні дескриптори для кожного рівня підручника і на їх основі детально розробили його структуру, тематику, текстотексту та систему вправ, що спрямовані на оптимізацію процесу формування відповідних умінь студента з української мови як іноземної.

Успішність навчання іноземної мови безпосередньо залежить від раціональності системи використаних у ньому вправ. Саме тому їх підбір та впорядкування – це дуже ретельний та системний процес, який передбачає кілька етапів: 1) визначення типів і видів вправ, які мають входити до системи; 2) встановлення послідовності застосування типів і видів вправ із урахуванням стадіальності формування та розвитку умінь; 3) врахування позитивного взаємовпливу різних видів мовленнєвої діяльності в навчальному процесі [4 : 23]. Відтак, при підборі необхідного корпусу вправ до підручника «Яблуко» автори ретельно визначали їхню

відповідність типу кожної окремої навички чи уміння, їхню чітку послідовність, систематичність та регулярність використання, а також взаємозв'язок між різними видами завдань.

Вправи у підручнику повинні творити єдину систему з її постійними та змінними параметрами. До перших належать: врахування поетапності формування мовленнєвої компетенції, наявність цілої серії вправ, чітка послідовність їх виконання. Серед змінних параметрів – характер мовленнєвих операцій, етап навчання, види комунікативної діяльності, дозування та циклічність навчального матеріалу [6 : 1]. Згідно з такими основними характеристиками системи вправ, завдання в підручнику «Яблуко» є послідовними, побудованими з урахуванням зростання мовної та операційної складності процесу навчання, закономірностей формування мовленнєвих умінь, починаючи від засвоєння мовного матеріалу, через стадію оволодіння первинними вміннями і навичками до етапу їх розвитку й удосконалення. Система вправ у підручнику є також раціонально організованою відповідно до основних етапів становлення мовленнєвих умінь: осмислення матеріалу і формування мовленнєвих навичок, вдосконалення вже сформованих навичок та розвиток мовленнєвих умінь. Завдання зорієнтовані на тренування конкретних аспектів мовленнєвої діяльності, їхні типи повторюються періодично з врахуванням попередньо вивченого матеріалу та з нашаруванням нового, а їхня складність та обсяг постійно збільшуються.

Розробляючи систему вправ для підручника з іноземної мови, автори дотримувались і основних принципів їх створення: комунікативності, вмотивованості, продуктивності, ситуативної спрямованості вправ, наявності опорного матеріалу, керування мовленнєвою діяльністю студента та позитивного емоційного впливу на неї. Так, принцип комунікативності дозволяє моделювати конкретний відрізок реального процесу мовопородження, зберігаючи в моделі суттєві риси модельованого об'єкта [13 : 23]. Кожна навчальна комунікативна ситуація створює умови для вмотивованого висловлювання і передбачає елемент новизни у вигляді зміни взаємин між співрозмовниками, об'єкт мовленнєвого впливу, зміст висловлювання, предмет обговорення та супроводжуючі обставини [12 : 3]. Особливо яскраво це проявляється у додатковій частині навчально-методичного комплексу «Комунікативні ігри та розваги», у якому запропоновано поетапний набір рольових ситуативних ігор до кожного підрозділу підручника.

Метою підручника «Яблуко» є комплексне формування вмінь та навичок студента з усіх видів мовленнєвої діяльності: усного мовлення, читання, аудіювання та письма. Досягненню цієї мети мала б сприяти, зокрема, і чітка структура комплексу: поділ матеріалу не лише на тематичні блоки (уроки), але й однотипний розподіл матеріалу в межах кожного уроку за видом мовленнєвої діяльності, яка відпрацьовується. Таким чином, кожен урок підручника складається зі семи однакових блоків: 1) вивчення нової лексики та аудіювання, 2) вивчення нової граматичної теми, 3) читання українознавчого тексту, 4) вивчення іншої граматичної теми, 5) читання текстів на загальну тематику, 6) вивчення комунікативних моделей, 7) розвиток навичок письма. Це, звичайно, не передбачає ізолюваного тренування лише однієї з навичок у межах підрозділу, проте, така чітка структурованість викладу матеріалу оптимізує його систематизацію та свідоме засвоєння з боку студента. Так підручник допомагає протягом курсу задовольнити потреби кожного студента та допомогти йому досягти власної мети навчання: чи то вміння вирішувати повсякденні проблеми спілкування в мовному середовищі (як у країні, мову якої вивчають, так і в діаспорі), чи то використання мови як інструменту набуття професійних знань (зокрема,

політологічні, історичні, економічні, антропологічні дослідження регіону, а також робота в дипломатичному корпусі) [2 : 69].

Підручник базового рівня складається з 12 уроків (комунікативних блоків). Проте, беручи до уваги велику кількість т. зв. «несправжніх початківців» серед студентів, що вивчають українську як іноземну, які вже мають певний досвід у вивченні та/або використанні мови, цей рівень нашого комплексу починається з частини «Вступ», яка слугує певним плацдармом для початку/продовження вивчення мови з боку таких студентів. Ця частина поєднує в собі фонетичний, лексичний, граматичний та комунікативний матеріал, яким зазвичай володіють студенти на рівні усвідомлених залишкових знань від попереднього курсу або неусвідомлених знань, здобутих завдяки зануренню у мовне середовище. Загалом, підручник цього рівня розрахований на 120 годин аудиторних занять та 80 годин самостійної роботи, яка включає виконання вправ з Робочого зошита, написання творчих завдань за темами підручника, підготовку презентацій та проектів.

На початку кожного уроку підручника вказано перелік мовного матеріалу, який вивчатимуть та засвоюватимуть студенти в конкретному блоці, а в кінці підрозділів уроку у формі тверджень «Тепер я вмію.../можу.../знаю...» зазначено очікувану мовленнєву компетентність студента, здобуту після опрацювання матеріалу.

На цьому рівні вивчення мови лексичний компонент є вкрай важливим. Саме тому велика увага в підручнику приділена вивченню та засвоєнню нових слів. Відповідно до принципу наочності цьому сприяє використання значної кількості ілюстративного матеріалу, який допомагає опрацювати незнайому лексику, уникаючи використання мови-посередника. Відтак, перший підрозділ кожного уроку зорієнтований на перший етап вивчення лексичного матеріалу: семантизацію нових лексичних одиниць. Тут здебільшого використовуються некомунікативні (неконтекстні) вправи, спрямовані на знайомство з новими словами, їхньою сполучуваністю між собою та з уже вивченим матеріалом, як наприклад, повторення лексем за диктором, згадування слів за малюнками або набором літер, складання діаграм, заповнення пропусків відповідними словами, визначення значення слова з контексту тощо. Сприяє запам'ятовуванню нових лексичних одиниць і використання комбінованих прийомів, таких як аудіовізуальний (вправи зі слуховими та/або зоровими опорами), візуально-кінестетичний (особливо в рольових іграх) тощо. Адже «паралельне залучення кількох каналів має сприяти підвищенню ефективності як формування вимовних навичок, так і навичок впізнавання графем та встановленню і реалізації графемно-фонемних відповідностей» [1 : 7]. Хоч усі інші підрозділи уроку підручника присвячені вивченню та закріпленню вмінь у різних сферах мовленнєвої діяльності, водночас, вони спрямовані також і на другий етап вивчення лексичного матеріалу: етап автоматизації дій з новим лексичним матеріалом на рівні словоформи, вільного словосполучення чи фрази та на понадфразовому рівні. Такі вправи націлені на подальше формування лексичних навичок, розвиток лексичних умінь студента з подальшим застосуванням уже сформованих умінь у різних видах мовленнєвої діяльності. Здебільшого на цьому етапі авторами використано умовно-комунікативні та комунікативні, рецептивно-репродуктивні та продуктивні типи вправ, а саме презентаційні, впізнавальні, підстановчі, трансформаційні, асоціативні, комбінаційні та конструктивні, спрямовані, зокрема, на імітацію зразка мовлення, його підстановку, завершення, розширення або ж об'єднання в діалогічну або монологічну єдність. Такі ж вправи переважають і в додатку «Комунікативні ігри та розваги». Вони здебільшого передбачають наявність мовленнєвого завдання і ситуації, які забезпечують принцип

інтерактивності. Ці ситуативні вправи є одним з пріоритетних методичних засобів формування мовленнєвих умінь. Метою таких завдань є формування у студентів умінь 1) враховувати ситуацію спілкування, адресата мовлення, мету і місце спілкування; 2) уміти підбирати відповідні мовні засоби для користування певним стилем і типом мовлення, враховуючи всі компоненти мовленнєвої ситуації; 3) уміти сформулювати основну думку, зв'язно висловитися [7 : 16].

Під час створення комплексу вправ для формування лексичної компетентності студента автори підручника усвідомлювали, що для «продуктивного запам'ятовування лексичного матеріалу необхідним є його осмислення, постійне повторювання і застосування у мовленні» [9 : 6]. Тому система вправ у підручнику відповідає принципам свідомості, послідовності та систематичності, а також повторюваності. Зокрема, з метою повторення у кінці кожного уроку подається зведений корпус слів, вжитих у ньому (як в підручнику, так і в робочому зошиті). Слова подані в алфавітній послідовності відповідно до підрозділів уроку, що дає змогу формувати й закріплювати словниковий запас поступово, частинами. Задля зручності слова активного лексичного мінімуму виділені жирним шрифтом, а невиділені слова, своєю чергою, подані чи то з метою повторення, чи то як додатковий лексичний блок для дуже допитливих та спраглих до знань студентів. Поруч зі словами, які мають особливі граматичні форми, є позначення цих форм відповідно до послідовності їх вивчення в підручнику. Під час роботи зі студентами над словником варто звернути увагу на частину «Перевірте себе» в кінці книжки. Тут поурочно зведено весь корпус активної лексики (виділених у Словниках слів) з графою для їхнього перекладу та, при потребі, завданням зазначити певну граматичну форму. Цей розділ підручника можна використовувати як для самоперевірки студентів, так і в якості підсумкового повторення перед тестом.

У підручнику базового рівня, на відміну від вищих рівнів, усі лексеми подані з наголосами. Це зумовлено нефіксованістю наголосу в українській мові, яка спричиняє особливі труднощі для іншомовних студентів в оволодінні просодикою мови. Проте задля усвідомлення студентами штучності такого подання тексту та звання студентів до природного вигляду графем без наголосу всі інші частини комплексу («Робочий зошит», «Додаток: Комунікативні ігри та розваги» і «Тести») наголосів уже не містять.

Оскільки жоден із видів мовленнєвої діяльності не існує відокремлено, а отже, і не повинен вивчатися ізольовано від інших, то й аудитивні вміння студентів виробляються на всіх етапах усіх уроків підручника. За допомогою текстів різних типів і жанрів відбувається тренування процесу аудіювання на всіх його етапах: 1) сприйняття звукової форми і розпізнавання її компонентів тренується за допомогою підготовчих вправ на зразок розпізнавання певних слів чи словосполучень, визначення їхніх значень тощо і 2) подальшого синтезу змісту всіх елементів в одне повідомлення, який вправляється за допомогою мовленнєвих вправ, спрямованих на вирішення комунікативних завдань і формування вмінь зрозуміти отриману інформацію. Усі ці вправи на розуміння усного мовлення (як при безпосередньому спілкуванні, так і при прослуховуванні аудіозапису) виробляють сприйняття мовної форми, тренують слухову пам'ять, прогнозування форми, короткочасну пам'ять на утримання отриманих сигналів до їхнього переходу в зміст [11 : 61]. Згідно з принципом відповідності та доступності ускладнення аудіовправ у підручнику «Яблуко» відбувається поступово і в різних напрямках: через збільшення часу слухання, доповнення тексту новим матеріалом, ускладнення його структури, пришвидшення темпу мовлення і кількості мовців, позбавлення студента візуальної опори або додавання до запису паралінгвістичних аудіоелементів. Оскільки в природній мовленнєвій ситуації людина

зазвичай одноразово отримує повідомлення, більшість методистів погоджуються, що і в навчальних умовах студент повинен мати змогу прослухати текст лише один раз, проте темп мовлення не повинен перевищувати темпу внутрішнього мовлення слухача [8 : 4]. Таке одне твердження суперечить іншому: у намаганні відтворити природні умови спілкування і кількість представлень, і темп мовлення повинні відповідати реальним комунікативним ситуаціям. Зважаючи на таку суперечність між двома принципами, у підручнику «Яблуко» базового рівня аудіоматеріал подано двічі: перше представлення відбувається у дещо сповільненому темпі, а друге – у природному для носія мови. Відтак, ця варіативність аудіоповідомлень дозволяє викладачеві обирати спосіб та кількість його представлення відповідно до цілей аудіювання чи рівня знань студентів або ж поєднувати їх чи то з метою усунення труднощів, чи з метою зіставлення.

Другий і четвертий підрозділи кожного уроку присвячені формуванню граматичної компетентності студента. Проте граматичні вправи у підручнику спрямовані не лише на рецептивне та репродуктивне оволодіння граматичним матеріалом, але й мають комунікативну спрямованість, покликані активізувати мовну діяльність студентів. Характерною ознакою нашого навчально-методичного комплексу є те, що застосування індуктивного методу навчання у ньому переважає над дедуктивним. Насамперед, студент знайомиться з окремими прикладами вживання конкретної граматичної структури у фразах, реченнях чи повноцінних текстах різної форми, а потім зіставляє виявлені нові форми з уже відомими, систематизує їх і, врешті, формулює припущення щодо закономірностей. Завданням наступних практичних завдань є або спростувати, або підтвердити гіпотези студента, а також забезпечити повноту його знань та стійкість конкретних навичок [2 : 70]. Формуванню граматичної компетентності сприяє також використання у підручнику великої кількості візуальних опор: малюнків, таблиць і схем. Таблиці, особливо в кінці книжки, слугують і для узагальнення парадигматичних явищ.

Вирізняється підручник і дещо нестандартним, якоюсь мірою революційним, підходом до послідовності викладу граматичного матеріалу. Змінюючи традиційний порядок подання граматичних тем, автори спробували підпорядкувати граматику комунікативним потребам студентів, задоволення яких є першочерговою метою цього комплексу. Так, скажімо, у підручнику базового рівня явище місцевого відмінка нетрадиційно вводиться на «додієслівному» етапі. Як наслідок, опанувавши лише форми називного та місцевого відмінків іменника та форми називного відмінка прикметника і присвійного займенника, студент вже може без труднощів описувати місцезнаходження предметів та осіб, розповідати про свою сім'ю і навіть про своє місто чи країну. Як показує досвід, не занурюючи студентів у всю глибину парадигми теперішнього часу дієслова, вже на початкових етапах викладач допомагає студентам продукувати цілісні змістовні тексти, що сприяє руйнуванню бар'єрів у спілкуванні іноземною мовою.

Особливістю підручника базового рівня є також його сюжетність. Непомітно зміст низки діалогів, які слугують представленням нового граматичного явища у мовленнєвих ситуаціях, переплітається, зароджується інтрига і вибудовується сюжетна лінія, яка стає своєрідною опорою і полегшує сприйняття нового граматичного матеріалу. Такий прийом також посилює зацікавленість студента в матеріалі підручника, бажання продовжити навчання не лише з метою засвоєння мовного матеріалу, але й для досягнення певного стану катарсису. Діалоги на вічні теми дружби

і кохання переплетені з побутовими проблемами та способами їх вирішення, що дозволяє студентам освоїти мовні конструкції для задоволення життєвих потреб.

Третій та п'ятий підрозділи підручника «Яблуко» першочергово спрямовані на навчання читання. Як і аудіювання читання зараховують до рецептивних видів мовленнєвої діяльності, а вправи на тренування цієї навички зазвичай схожі на аудитивні. Оскільки розділи для читання в підручнику базового рівня рідко слугують для знайомства студентів з новим граматичним матеріалом, їх першочерговим завданням є систематизація та повторення вже засвоєного лексичного матеріалу і отриманих знань з граматики, а також подальше формування різних видів мовної компетенції. Так, можна виділити два етапи навчання читання в навчальному процесі: 1) навчання техніки читання – в основному, на початковому етапі вивчення мови; 2) розуміння змісту прочитаного. Основною метою вправ першого етапу є закріплення звуко-буквених зв'язків і зорове розпізнавання слів, тоді як вправи другого етапу вчать студентів знаходити в тексті структурно-семантичні зв'язки. Отже, на першому етапі в підручнику переважатимуть рецептивні та рецептивно-репродуктивні вправи (впізнання та відтворення ізольованих чи взаємопов'язаних мовних фактів, переказ тексту або відповіді на питання до нього), тоді як на другому перевагу надано продуктивним вправам (відтворення засвоєного мовного матеріалу в нових комбінаціях).

Робота над читанням у підручнику структурно поділена на етап мотивації (передтекстові завдання, які викликають зацікавленість), зняття мовних та змістових труднощів, які можуть виникати в студента у зв'язку з відсутністю мовних чи фонових знань, необхідних для розуміння тексту, власне читання тексту (який ґрунтується на вже засвоєних мовних явищах), контроль розуміння прочитаного (за допомогою післятекстових питань до змісту тексту, вправ на визначення правильності тверджень або поєднань різних частин фактів з тексту) і, нарешті, заключний етап роботи над текстом у формі репродуктивного переказу та продуктивних завдань на кшталт створення подібного тексту на близьку тематику, вираження власного враження від тексту або ставлення до його проблематики.

Важливим елементом цього підручника є і його культурологічна складова. Адже вивчення іноземної мови власне в контексті культури є запорукою результативності процесу навчання. Культура – це сфера існування мови, а тому відсутність базових знань про традиції, спосіб життя, історію, видатних особистостей та визначні місця країни, мова якої вивчається, унеможливує повноцінне оволодіння системою мови та правильне її використання. Саме тому текстотека підручника (авторства укладача) побудована таким чином, що третій підрозділ кожного уроку відповідно до загальної його тематики охоплює відомості про українські культурні реалії, традиції, звичаї, як давні, так і сучасні, про важливі події, дивовижні місця і відомих людей України. Цей навчально-методичний комплекс є водночас і підручником для вивчення мови, і культурознавчим посібником, і навіть туристичним путівником, який покликаний не лише урізноманітнити та вдосконалити процес вивчення мови, але й допомогти студентам адаптуватися у незнайомій для нього країні. Попри комунікативну спрямованість усіх частин підручника, саме шостий підрозділ кожного з уроків присвячений розвитку такого аспекту мовленнєвої діяльності, як говоріння. Навчання говоріння передбачає прицільний розвиток умінь монологічного та діалогічного мовлення у студента. Якщо монологічний вид здебільшого вправляється в післятекстових вправах у розділах для читання, то саме цей підрозділ присвячений формуванню компетентності діалогічного мовлення, при якому

відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між двома чи більше особами. Не даремно цей вид мовлення тренується аж у шостому підрозділі, бо всі попередні фактично слугують своєрідним підготовчим етапом для розвитку вмінь діалогічного мовлення. У роботі безпосередньо над цим підрозділом використано різні типи вправ: підготовчі – сприйняття та розуміння діалога-зразка, імітація його реплік, їхнє повторення з наступною модифікацією, запам'ятовування зразків, конструювання реплік тощо; мовленнєві – моделювання діалога з опорою на запропоновані мовленнєві ситуації з використанням мовних кліше; ситуативні – експромтне складання інформаційно-довідкових та соціально-побутових діалогів із використанням форм увічливого звертання.

Навчання письма присвячений сьомий підрозділ кожного уроку підручника. Тренування цього виду мовленнєвої діяльності інтегровано відбувається в усіх частинах уроку. Проте здебільшого воно полягає у вивченні графіки та правопису, особливо в завданнях Робочого зошита, де велика увага приділяється формуванню орфографічних навичок та лексико-граматичній правильності письма. Адже створені в процесі комплексного засвоєння знань, яким є письмо, стійкі асоціації сприяють ефективнішому сприйняттю, запам'ятовуванню та відтворенню матеріалу. Як відомо, у психології письмо визнають найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, до якого залучаються всі мовленнєві аналізатори, що забезпечує міцність запам'ятовування. Однак останній підрозділ кожного уроку більше спрямований на розвиток уміння висловлювати думку в писемній формі. Як і говоріння, письмо – це експресивний вид мовленнєвої комунікації. Зміст писемного повідомлення, як і усного, передається лінгвістичними знаками найвищого рівня [3 : 83]. Тому особлива увага у цій частині підручника приділяється чіткому структуруванню, когерентності тексту та диференціації різних видів письмових повідомлень. Так студенти вчаться заповнювати анкету, писати розповідь про себе, звичайний або електронний лист сім'ї чи друзів, скаргу, рецепт, рекламу, робити записи в щоденнику, складати казки та готувати презентації.

У підручнику для тренування різних видів мовленнєвої діяльності часто використовуються й антиципативні вправи, які спонукають студента до передбачення змісту наступного повідомлення, завершальної частини тексту чи формулювання правила. Таким чином, активізується роль студента у процесі навчання, викликається його інтерес до матеріалу та оптимізується формування мовної компетенції.

Як і підручники інших рівнів цієї серії, «Яблуко» базового рівня за участю у ньому рідної мови зараховуємо до одномовних (за винятком заголовків граматичних тем у розділі «Граматичний довідник»), що є ознакою його певної універсальності. Багаторічний досвід роботи укладачів комплексу зі студентами різних національностей, дозволив їм виокремити найбільш складні моменти у вивченні української мови для носіїв різних мов, узагальнити їх, систематизувати і викласти в одному підручнику. Тому відповідно до дидактичного принципу індивідуалізації навчального процесу, кожен студент зможе знайти серед матеріалів ті, які важливі саме для нього. Такий підхід також покликаний полегшити роботу викладача в багатомовній аудиторії.

У кінці підручника базового рівня додається частина «Аудіо». Це графічне відтворення аудіозаписів до завдань у підручнику, яке можна використовувати, як під час прослуховування матеріалу (наприклад, у групах нижчого рівня), так і після нього для більш детальної роботи над текстом. Тут варто звернути увагу на нумерацію записів. Для зручності в користуванні в підручнику поруч із завданнями, які

супроводжуються аудіоматеріалом, можна побачити іконку з навушниками, а поряд номер підрозділу в межах уроку та номер вправи. У дужках зазначено порядковий номер аудіозапису в масштабі цілого підручника для полегшення його пошуку на електронних пристроях відтворення. Таке ж маркування аудіоматеріалу зберігається і в частині «Аудіо».

Розділ «Граматичний довідник» у кінці книжки, може бути корисним як для студентів, так і для викладачів. Тут більш детально подано весь граматичний матеріал, який розглядається в уроках підручника, щоб акцентувати увагу викладача на додаткових нюансах, які варто згадати при вивченні теми. Графічні ж відтворення тут граматичних явищ у вигляді схем і таблиць стануть своєрідною візуальною опорою і полегшать їхнє сприйняття студентами. Граматичні теми вказано українською та англійською мовою, для полегшення розуміння студентами нових явищ. Аби дотриматися принципу відповідності та доступності матеріалу в самому підручнику максимально обмежено використання метамови: мінімізовано вживання термінів, в таблицях подано не морфологічні закінчення чи суфікси слів, а їхні фактичні змінювані частини (тобто такі частини слів у таблицях подаються не як «морфологічне закінчення», а як «слово закінчується на...»). Проте в частині «Граматичний довідник» виклад матеріалу супроводжується більшою термінологічною точністю.

Остання частина підручника – «Граматичні таблиці» – слугує узагальненням парадигматичних явищ, сприяє полегшенню диференціації та систематизації студентом їхніх форм.

У «Робочому зошиті» розроблено комплекс вправ, які точно відповідають лексичному та граматичному матеріалу підручника і чітко структуровані за підрозділами кожного уроку. Таким чином, на якому б етапі уроку не зупинився процес навчання, у «Робочому зошиті» завжди можна знайти матеріал для закріплення вже вивченого, тренування конкретної навички та уміння. Кожному номеру вправи передує слово «Вправа», а номеру сторінки «Сторінка» для швидшого входження цих слів в активний лексичний мінімум студента. Кожен урок закінчується вправою «Знайдіть та виправте помилки», яка слугує певним підсумком та повторенням уже вивченого.

Частина комплексу «Додаток: комунікативні ігри та розваги» в основному зорієнтований на викладача. Це той допоміжний додатковий матеріал, який допоможе урізноманітнити та пожвавити процес навчання мови. Адже, як свідчать психолого-педагогічні дослідження, за допомогою гри студенти засвоюють навчальну інформацію на 70%, на відміну від таких дидактичних методів як лекція та читання, ефективність яких становить 5% та 10% відповідно. Гра, як жодна інша дидактична форма, викликає живий інтерес до процесу навчання, розвиває потяг до знань, спонукає до імпровізаційності та творчості [7 : 18]. Тому навчально-методичний комплекс «Яблуко» пропонує низку розроблених у формі ігор та розваг вправ, які спрямовані на створення природного середовища використання мови. Для зручності в користуванні матеріал подано в окремій книжці, оскільки більшість вправ потребують копіювання, розрізання тощо. Такий вид вправління спрямований на подальше закріплення вивченого матеріалу та його активне використання в мовленнєвих ситуаціях. Тому лексична та граматична наповненість цих вправ чітко відповідає вивченому, а послідовність їх виконання зазначена в підручнику.

Процес навчання не може вважатися завершеним без елемента оцінювання. Саме тому книга з тестами, яка є одним із компонентів комплексу, дозволить студентам і викладачам підсумувати процес навчання, оцінити свою роботу і визначити недоопрацьовані елементи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров В. М. Система вправ для інтенсивного навчання професійно-орієнтованої англійської мови у вищій школі / В. М. Александров // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2 (13). – С. 5–17.
2. Бурак М. Дотримання дидактичних та методичних принципів у сучасному підручнику з української мови як іноземної / М. Бурак // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2014. – Вип. 9. – С. 68–75.
3. Гарашук К. В. Особливості навчання писемного мовлення учнів середнього ступеня загальноосвітньої школи / К. В. Гарашук, Л. А. Гарашук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. – 2004. – № 19. – С. 83–86.
4. Драб Н.Л. Комплекс вправ для навчання іншомовного професійно спрямованого монологічного мовлення студентів-економістів / Н. Л. Драб // Іноземні мови. – 2002. – №1. – С.22–25.
5. Загальноосвітній стандарт з української мови як іноземної [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/activity/education/1410876247/>
6. Копилова І.М. Розробка системи вправ для формування професійно спрямованої компетенції в говорінні іноземною мовою [Електронний ресурс] / І. М. Копилова // Збірник матеріалів Міжнародної наукової інтернет-конференції "Соціум. Наука. Культура. Філологічні науки". – Режим доступу: <http://intkonf.org/index.php>.
7. Кочан І. Нові освітні технології в практиці викладання української мови як іноземної / І.Кочан // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 3. – Львів, 2008. – С. 14–21.
8. Кошельник В.В. Проблема навчання аудіювання на уроках іноземної мови [Електронний ресурс] / В. В. Кошельник // – Режим доступу: nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi%20vudannia/.../index.htm
9. Кумпан М. Б. Система вправ з формування англійської лексики в учнів старших класів гімназій у театралізованій діяльності [Електронний ресурс] / М. Б. Кумпан // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_2_12.pdf
10. Мазурик Д. Використання ілюстративних дескрипторів Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (РРЕ) в курсі української мови як іноземної / Д.Мазурик // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 2. – Львів, 2007. – С. 66–72.
11. Олійник Т. До проблеми систематизації вправ для навчання студентів аудіюванню / Т.Олійник, З. Підручна // Науковий альманах «Studia methodologica» Тернопільського національного педагогічного університету ім.В.Гнатюка. – Вип. 32. – 2011. – С. 60–63.
12. Складенко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Складенко // Іноземні мови. – 1999. – №3. – С.3.
13. Складенко Н.К. Типологія вправ для навчання ділового спілкування та сучасні вимоги до них / Н. К. Складенко // Навчання ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як? Міжн. наукова конференція. Тези доповідей. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 23–25.

*Стаття надійшла до редакції 25.02.2015
доопрацьована 28.02.2015
прийнята до друку 23.03.2015*

**METHODS OF CREATING A MODERN COURSE BOOK IN UKRAINIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE
(ON THE BASIS OF A NEW COURSE BOOK “YABLUKO”)**

Mariana Burak

*Ukrainian Catholic University
School of Ukrainian Language and Culture
29 Stryiska st., 79011, Lviv, Ukraine*

Modern communicative multi-level educational course books in Ukrainian as a foreign language are in urgent need nowadays. The team of experienced teachers at School of Ukrainian Language and Culture at the Ukrainian Catholic University had taken on a challenge of creating one according to the principles of modern didactics and methods of teaching. As a result, two (Elementary and Advanced) out of three levels of the course “Yabluko” have recently been published.

In the article both the structure and the content of a new course book “Yabluko. Elementary level” which is a part of a multi-level course in Ukrainian as a foreign language undergo thorough analysis. Its author, being the author of the elementary level part, explains the methods of creating the course book and makes the typology of its exercises.

The content and structure of the new course book correspond to the requirements of **Common European Framework of Reference for Languages** and according to its reference language learners’ level division is aimed at teaching Ukrainian to Basic Users of Elementary Level (A₂). The complex was also created to come up to the recently created by the Ministry of Education and Science of Ukraine **Common Standard for Ukrainian as a Foreign Language**.

The article provides a detailed description of the elementary level course book and instructs how to optimize the processes of learning, teaching and assessing the language using different constituents of the complex: Student’s Book, Workbook, Audio Material, Communicative Activities Book and Test Book. The article can be used as guidelines for teachers and students in the process of using the book for learning/teaching Ukrainian as a foreign language.

Key words: Ukrainian as a foreign language, aspects of speech activity, methods, typology of exercises, didactic principles, methodical principles.